

Глава I

Страшне весілля

1

Не знаєш ранком,
Що буде вечерком.

*Народна
приповідка*

Було то в гарячий літній вечір 1518 р.

Золота велика звізда дня помалу заходила в найбільший став Поділля, що в блискучім озері світла лагідно шелестів м'якими хвилями води. Вона мов цариця лагодилася до сну на своїм м'ягким пурпуровім ложі. За ставом видніли темні окопи й білі стіни Рогатина та спокійна лента тихої річки Липи.

В такий час із-за синьої смуги лісу показалися чотири вози на порошнім шляху, що провадив зі Львова до Рогатина. На них їхали весільні гості. То старий Дропан, львівський купець, їхав з сім'єю в Рогатин женити свого одинака Стефана з дочкою о. Луки Лісовського — пароха при церкві св. Духа, на передмістю Рогатина.

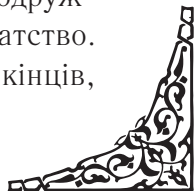
Молодий Стефан Дропан, що вже від двох літ любився в Настуні Лісовській, не пам'ятався з весільної радості. Він більшу часть дороги йшов попри вози, хоч з нього сміялися, що й так скорше не буде на місці.

— Не спішися, бо й так не знати ранком, що буде вечерком, — говорив йому батько, що вже переняв цю улюблену приповідку від свого свата, батька Настуні, який часом приїздив до свого брата, що був священником при церкві св. Юра у Львові. Але Стефан то випереджував вози, то оставав позаду, щоби свобідніше віддаватися своїм мріям про щастя. І не бачив і не чув нічого, прич своєї дівчини коло себе, хоч її не було тут. Не бачив ні синявої шати шалвій, ні смілок у тінистих місцях лісів, які переїздили, не бачив золотистої імлі беріз, ні пахучої м'яти, ні гнучкого ломиносу, ні яглиці, ні жовто-червоної дівини, ні холодку, ні копитника-стародуба, хоч ішов по них.

— Йому тепер цвіте папороть... — говорили про нього весільні гості, прихильно сміючись.

А в його серці цвіла й пахла любов.

Він раз у раз згадував, як вона починалася і як перший раз побачив Настуню на подвір'ю церкви св. Юра у Львові. Відтоді життя було для нього одною смугою світла, запаху й музики. І боротьби. Батько не дуже був за цим, щоб він женився з попадянюкою. Мав для нього на приміті багату дочку свого спільника в торгівлі. А й сім'я Настуні, яка належала до старих священничих родів, дивилася нерадо на її подружжя з сином «крамаря». Подобалося їй його багатство. Відпихало те, що він «крамар». Але, кінець кінців, якось погодилися.

Як же далеко було молодому Стефанові до міста, що вже видніло перед ним, і до невеличкого дому на березі тихої Липи біля церковці св. Духа.

2

А там ждали на них, бо все було приготоване до весілля. Весільні гості з'їхалися вже, й гамірно було від молоді і старших.

Брат хазяїна о. Іоан Лісовський найдовше опирався подружжю Настуні зі Стефаном. Бо між церквою св. Юра й сім'єю Дропанів провадився довгий судовий спір за якийсь ґрунт, і о. Іоан недобре думав про старого Дропана. Та й тепер виїхав скорше зі Львова, щоб не їхати разом з «безбожним крамарем», котрий провадив судові спори з домом Божим. І, крім того, урядив ще одну демонстрацію, — він хотів бути на вінчанню своєї братаниці. Але не хотів, щоб старий Дропан міг чванитися, що він, о. Іоан, приїхав нарочно на те весілля! Для того вишукав собі якісь церковні діла у львівського владики до Кам'янця на Поділлі, щоб тільки буцімто по дорозі бути на весіллю братаниці. Це розголосив іще у Львові.

Тепер сидів зі своїм братом і з ігуменом недалекого василіянського монастиря в Чернчу, о. Теодозієм, в садку біля парохіяльного дому, при деревлянім столику, в тіні лип. Перед ними стояли три глиняні горнятка, глечик кислого молока, хліб і масло.

— Їж і оповідай, що нового, — говорив до нього о. Лука.

— Від чого тут починати? — журився о. Іоан.

— Від справи нашої церкви, — сказав поважно ігумен Теодозій.

— Авжеж, — відповів о. Іоан.

Хвилину подумав, взяв шматок житнього хліба, на-
смарував маслом і, поклавши його знов на деревляну
тарілку, почав:

— Нашу святу церкву дорешти розорили й одоліли
латинські гієрархи та й панують над нею. А наші крама-
рі ще й собі шарпають її, — не стерпів, щоб не додати.

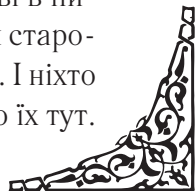
— І врата адові не одоліють її, — замітив побожно
ігумен Теодозій.

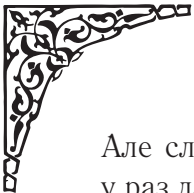
— Так, так, — відповів о. Іоан. — Але щораз біль-
ше важко стає дихати. Гордість, лакімство, нечистоту,
обжирство й пиянство — всі без винятку гріхи головні
бачимо у чужих. А мимо того панують вони над нашою
церквою. І Господь не виводить її з чужого ярма!..

Львівський священик гірко усміхнувся. На се сказав
о. Теодозій:

— Бо й ми не без гріхів. Особенно нищить нас оден
головний гріх. Це лінивство. Із-за нього ми так покуту-
ємо. Бував в світі, між чужими людьми, бував у Єру-
салимі, і в Антіохії, й на Святій горі Афонській. Але ні-
де не бачив, щоб інші люде так мало прикладалися до
книг, як наші. І тому вони не уміють боронити своєї
церкви перед нападами ворогів!

— Ти все своє, отче ігумене, — замітив о. Лука. —
А я тобі не раз казав і тепер кажу, що воно троха так,
а троха інакше. Бо де тих книг взяти? І за що купити?
Га? За що?! А ще до того жонатому священикові в ни-
нішних дорогих часах! Церковні землі загарбали старо-
сти й ксендзи. Татарські напади дихати не дають. І ніхто
ними не журиться! Якось сього року ще не було їх тут.

Але слухи про них уже йдуть. Селянин зубожів і раз у раз даліше убожіє. Міщанство теж, бо шляхта бере торгівлю в свої руки, хоч кричить, що це їй «не до гонору». А наших священників вже тут і там навіть на панщину гонять! І де їм голова до книг?!

Настала прикра мовчанка. Отець Іоан, що мав їхати до Кам'янця, занепокоївся на вістку, що є вже слухи про небезпеку. Але подумав, що брат як знає щось більше про се, то скаже йому перед від'їздом.

А о. Лука відітхнув і говорив даліше:

— От возьміть на приклад мене! Кажуть, що віддаю дочку за багача. Але голої її не можу віддати. А кілька мене коштує це весілля? Оден локоть атласу 20 грошей, а фаландашу 35. І в що її одягти? І за що?

Знов помовчав і тягнув, бо перед братом і своїм приятелем ігуменом не мав таємниць:

— А що коштує весілля! Навіть така дурна шука коштує 2 гроші, короп ще більше, гарнець вина 40 грошей, фунт шафрану 70, камінь цукру 150, а камінь перцю 300! А де байберка, а брокатові кафтани, а кіндяк, а чинкатори? Бо й я та й моя жінка мусимо якось завтра виглядати бодай попри людей! Ви, отче ігумене, маєте одну реверенду й не турбуєтеся тим всім!

— Ти щось, як крамар, розговорився, — замітив брат. — Аж так скоро відбилося на тобі нове посвоячення?

— Вибачайте, — сказав о. Лука. — Але якби вам так уже від місяця жінка про ніщо інше не говорила, як про потрібні їй адамашки й фаландаші, то й ви так сим накіпіли б, що мусіли б перед кимсь пожалітися!

— От, дякуй Богу, що одну дочку маєш, та й тої побудешся завтра, — сказав брат.

